

Szentháromság ünnepe után 8. vasárnap

► Mt 7,15–21

Megbékélt éberséggel

A vasárnap jellege

Bár Krisztus feltámadásának okán minden vasárnapra ünnepként tekintünk, a Szentháromság ünnepe utáni vasárnapok a gyülekezeti realitásban a nyári-őszi időszak „ünneptelen” sorozatát jelentik. Ezt a látszólagos ünneptelenséget igyekezett oldani a Pröhle-féle *Agenda* azzal, hogy Isten akcióját (előbb „Isten hív minket”, majd a vasárnapunkat is érintve: „Isten sötétségből világosságra hív”) az ezt az akciót érzékelő ember lehetséges és kíváncsi reakciójával társította (a nyolcadik vasárnapon: „Szeretet által Isten gyermekeivé!”). Ezt a megfogalmazást keretezi újra a *Liturgikus könyv* a következőképpen: „Isten gyermekei Krisztus szeretetével szeretnek”.

Talán a karcos felszólítás és a kinyilatkoztatás erejével megszólaló kijelentés mellett e vasárnapon megszólalhat a krisztusi harmóniába invitálás hangja is. Erre kifejezett lehetőséget adnak a liturgikus elemek, valamint a lekción és a textus is.

Amit a textusról tudni érdemes

A Máté szerinti evangélium címetzettjei második generációs keresztények, akik már megértették, hogy Jézus visszatérése nem a korai remények szerinti rövid időn belül következik be, így közösségként integrálódniuk kell az egyre ellenségesebbé váló világi környezetbe. Ebben segíti őket az evangéliumi történet Máté szempontjai szerinti bemutatása. A szerző(k) által használt beszédgyűjtemény kiemelkedő egysége a Hegyi beszéd, amelynek a lezáró részében Jézus egyfajta figyelmeztetési sorozattal él a tanítványi lét valódi (és hamis) formáit illetően. A 7. fejezet második felé-

ben Jézus különböző képeken keresztül mutatja be az igaz és a hamis tanítás, illetve tanítvány közötti különbséget, ennek egy szelete kerül most elénk.

Az ige hirdetés szempontjából a következő nyelvi motívumokra érdemes figyelni:

Προσέχετε: 'figyeljete, legyetek éberek', jelen idejű imperatívusz, tartós, folyamatos éberségre int.

ψευδοπροφητῶν: 'hamis próféták', a ψευδο- előtag hangsúlyozza a megtévesztés szándékát, amely belső, identitásszintű hamisság.

ἔρχονται: 'öltözet', a külsőséget, látszatot jelzi. λύκοι ἄρπαγες: 'ragadozó farkasok', erőteljes apokaliptikus kép (vö. Ez 22,27; ApCsel 20,29).

ἐπιγινώσθε: 'jövő idejű aktív indikatívusz – biztos, tapasztalati megismerésre utal (nem elméletire).

Αγαθός a minőségi jóságot, míg σαπρός belső rothadást, erkölcsi romlottságot fejez ki.

ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται: klaszikus eszkatológiai kép, párhuzamban Keresztelő János szavaival (Mt 3,10), utalás Isten ítéletére.

Α Κύριε megszólítás az istenfiúságra utal, az epizeuxis ismétlődő alakzata fokozza a személyeséget és hangsúlyt.

ὁ ποιῶν τὸ θέλημα: a szavak helyett a cselekvés kerül előtérbe; ποιῶν: jelen aktív participium – tartós, életvitelszerű engedelmisség.

τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς: hangsúlyos, központi teológiai fogalom – a menygye Atya akaratának teljesítése a belépés feltétele.

Objektív szubjektivitás

A perikópa megértéséhez három szempont végiggondolását javaslom:

1. Hamis próféták és egyházi megkülönböztető képesség: a hamis próféták jelenléte nem kivétel, hanem adottság (vö. ApCsel 20,29; 2Pt 2,1). A gyümölcsalapú megítélés etikai alapelvvé vált: a tanítás hitelessége életformával igazolódik. De vajon hogyan határozzuk meg a hitelesség kritériumát? Továbbá vajon minden hiteles életforma hiteles?

2. Etikai integritás és az üdvösség feltétele: a 21. vers alapján a szóbeli hitvallás nem elégséges. A valódi tanítványság feltétele: Isten akaratának cselekvése (vö. Jak 2,14–26). De vajon hogyan keretezzük az „Isten akarata” szerinti cselekvést? Továbbá vajon jelentheti-e önmagában ez a cselekvés a valódi tanítványságot?

3. Eszkatológiai ítélet és az igazság kritériuma: a „tüzre vetetés” és az Atya akaratának cselekvése mint bejutási feltétel világos eszkatológiai értelmezési teret teremt: az ítélet nem szubjektív vélemény, hanem objektív, isteni kritérium szerint történik (vö. Mt 25,31–46). De vajon redukálható-e Isten objektív szubjektivitása a racionalitás eszközeivel?

Igehirdetési vázlat

A szőlő és a tövis paradoxona

A csalódás minden ember fájó tapasztalata: valaki először hitelesnek tűnik, de később kiderül róla, hogy amit mond, az egészen más takar, mint amit valójában tesz. Mintha érett, szép szőlőt látnánk a bokron, de közelebb lépve csak tövisekre markolunk.

Ez a tapasztalat Jézusnak a Hegyi beszéd végén megfogalmazott tanításával rokon, amikor általánosság helyett konkrétan fogalmaz: hamis prófétákról beszél. Egyrészt Máté ószövetségi háttérből érkező első olvasói pontosan ismerik e kifejezés súlyát, másrészt már a kereszténység hajnalán megjelent az evangélium üzenetének szubjektív, öncélú értelmezése. Jézus szavainak aktualitása konkrét: nem minden tanítvány az, akinek látszik, és nem minden szó fejezi ki a valódi engedelmességet. A tanítványság próbája nem a hangos „Uram, Uram!” kiáltás, hanem az Atya akaratának a cselekvése.

Óvakodjatok a hamis prófétáktól!

Jézus első mondata nem egyszerűen óvatosságot, hanem állandó éberséget jelent, amely nem lehet felszínes: a hamis próféta alattomoságára jellemző, hogy nem kívülről támadja a közösséget, hanem „juhok ruhájában” rejtőzködik. A kép nagyon beszédes: megtévesztő külső, de ragadozó belső. A külső jellemzően nem semleges, hanem a közösség hiteles tagjának, akár vezetőjének a benyomását keltheti. Azonban belül nem az Atya akarata cselekvésének őszinte szándéka, hanem valami más vezérli, aminek nem a jellege a meghatározó, hanem az a tény, hogy az *nem* az isteni akarat cselekvésének őszinte szándéka.

Ezen a ponton érdemes megtenni egy önreflexív mozdulatot: vajon az életben meglátom-e azokat a mintázatokat, amelyeket Jézus hamis prófétaként azonosítana? (Mert nem az a kérdés, hogy vannak-e ilyen mintázataim, ahogyan annak rögzítése is elengedhetetlen, hogy Jézus szavainak a saját szempontú értelmezése helyett csak a saját mintázataimmal kapcsolatban van kompetenciám.)

A tanítványi lét próbája: a gyümölcs

Jézus példázata az Újszövetség egyik legegyszerűbb, mégis legmélyebb etikai képe: nem a tanítás mélysége, nem a szavak zengése, nem a szolgálati aktivitás az elsődleges ismertetőjel, hanem az egyén életének gyümölcse. Jézus szavai szerint az erkölcsi minőség, a szeretet, az igazság, a tisztaság, az engedelmesség, az alázat, az irgalom mintázatai mutatják meg az egyén hitelességét:

- A jó fa, amely ἀγαθός – belülről jó, Istentől formált természetű;
- a rossz fa, a σαπρός – belülről romlott, romlásnak indult.

A rossz fa nem tud jó gyümölcsöt teremni. Ez nem biológiai, hanem teológiai megállapítás. A bűnös állapotban lévő ember nem képes teológiai értelemben jól cselekedni. A σαπρός állapotából a Szentlélek a „non posse non peccare” felismerésével indít el az ἀγαθός állapot felé.

A „gyümölcs”, a mintázat csupán az állapot következménye, amelynek felismerése nem jelent olyan kompetenciát, amely a részleges ismeret alapján bármilyen megállapításra juttathat – még önmagammal kapcsolatban sem, nemhogy a másik embert illetően. Ez ugyanis szent, kizárólag Isten számára elkülönített kompetencia.

Nem mindenki megy be...

A 21. vers a Hegyi beszéd egyik legmegrázóbb állítása. A kettős megszólítás az őszinte hitvallás látszatát kelti – az epizeuxis itt olyan retorikai eszköz, amely önmagában leleplezi a σαπρός állapotot. Felületesen szemlélve egyértelművé teszi: az üdvösség feltétele nem pusztán a hit megvállása, hanem az Atya akaratának való engedelmesség is.

A hit és a cselekedetek egymással szembeni kiájtása helyett érdemes az epizeuxis intim jellegére figyelni: nem bizalmaskodásról, hanem őszinte odafordulásról lehet szó. Ebben az őszinte pillanatban történhet meg a saját σαπρός mintázattal való szembenézés, amelyen át megnyílhat az út ezen állapot megváltozása felé. Ez az őszinteség kerül mérlegre a jézusi „nem mindenki” fordulatban, amikor az intim helyzet megköveteli annak tiszteletben tartását, hogy mindez csupán a megszólított ember és a megszólító Isten dolga. Ez az a pillanat, amikor az eddig önmagát a vádlottak padjára vizionáló „bűnös ember” (vö. Lk 5,8.10) a krisztusi harmóniába kapcsolódva megbékél önmagával: megérti a fiúságra való elhivatottságát (vö. a kötelező lekciónban elhangzó Róm 8,15). Majd egy nagyon mély folyamat eredményeként elkezdhetnek megszületni ennek következményei a „gyümölcsök” szintjén is.

Az éberséget ébren tartó kérdések

Milyen gyümölcsöt terem az életem?

A hitvallásom pusztán vallási szófordulat, vagy mély és engedelmes istenkapcsolat?

Nyitott vagyok-e a Szentlélek jelenlétére, aki jó fává formál?

További javaslatok az istentisztelethez

A Pröhle-féle *Agendát* használók számára kifejezetten javaslom az abban szereplő Zsolt 48,10–12 helyett a *Liturgikus könyv* introitusának megfontolását.

Kollekta imádságként jól használható a *Liturgikus könyv* imádsága:

Mindenható Istenünk, akit a Szentlélek által Atyánknak hívunk! Csodálatos a te mindeneket átfogó, személyválogatást nem ismerő szereteted. Késztesd minket arra, hogy szívesen cselekedjünk akaratodat, és hozzád hasonlóan mi is szeressük embertársainkat. Atyánk, dicsérjük jóságodat; Jézusunk, áldjuk irgalmadat; Szentlélek, kérjük szereteted tüztét! Ámen.

A kötelező lekción felolvasásakor érdemes kiemelni a 15. verset – akár olyan formában, hogy ezt a verset a felolvasás folyamatában a lelkész-től eltérő karakterű (például ellentétes nemű és/vagy látványosan más életkorú) gyülekezeti tag megismétli.

Az énekválasztást illetően javaslom az adott vasárnapra ajánlott 442-es ének részenként történő beillesztését az igehirdetésbe.

Illusztráció

VERS

Ady Endre: *A mentő glória*

Jönnék, jönnék, jönnék elébem
Bűnös multamnak évei
Gyászfátyolosan, feketében.

Mindegyiknek van egy nagy vádja
S én bűnrovásom hallgatom
Mellem vervén, hajam cibálva.

Ez is igaz, ez is: valóban
Nem voltam én állhatatos,
Sohase voltam, semmi jóban.

Tavaszt láttam csunya avarban
S elszalasztottam a tavaszt
S kellő időben meg nem haltam.

Bántottam, kik védtek, szerettek
S öleltem a judásokat:
Igazuk van, akik megvetnek.

De mégis, mégis gyászos pírban
Látom a mentő glóriát
Fejem körül, mert sokat sírtam.

Felhasznált és ajánlott irodalom

- BALLA Péter 2008. *Bevezetés az Újszövetség teológiájába.*
Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány, Budapest.
BONHOEFFER, Dietrich 1959. *The Cost of Discipleship.*
SCM Press, London.

BURKETT, Delbert 2002. *Introduction to the New Testament and the Origins of Christianity.* Cambridge University Press, Cambridge.

CARSON, Donald A. 1987. *Jesus' Sermon on the Mount and His Confrontation with the World. An Exposition of Matthew 5–10.* Baker Academic, Grand Rapids.

DAVIES, W. D. – ALLISON, Dale C. 1988–1997. *A Critical and Exegetical Commentary on the Gospel according to Saint Matthew.* 1–3. köt. T&T Clark, Edinburgh. (ICC Series.)

FRANCE, R. T. 2007. *The Gospel of Matthew.* Eerdmans, Grand Rapids. (NICNT)

GÖRFÖL Tibor 2016. *Etika és eszkatológia Jézus tanításában.* L'Harmattan, Budapest.

HORVÁTH Levente 2020. *A Hegyi beszéd teológiája.* KRE Kiadó, Budapest.

KARNER Károly 1935. *Máté evangéliuma.* Keresztény Igazság, Sopron.

LUZ, Ulrich 2007. *Matthew 1–7. A Commentary.* Fortress Press, Minneapolis. (Hermeneia Series.)

■ ERDÉLYI CSABA